

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:

Anne Brontë
AGNES GREY

Prevod: Branislava Maoduš

Charlotte Brontë
VILLETTE

Prevod: Tadija Gavrilović

S obzirom na nemogućnost stupanja u kontakt sa autorom prevoda ovog romana, Vulkan izdavaštvo d.o.o. objavljuje spremnost davanja nadoknade onima koji mogu dokazati da imaju prava na prevod ovog dela.

Charlotte Brontë
THE PROFESSOR

Prevod: Dušanka Šuša

Izabrana dela u ovom izdanju deo su svetskog javnog književnog dobra.
Copyright © 2020 za ovo izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-03399-1

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

S E S T R E .
BRONTE

I Z A B R A N A
D E L A
II

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2020.

SADRŽAJ

EN BRONTE • <i>Agnes Grej</i>	7
ŠARLOT BRONTE • <i>Vilet</i>	139
ŠARLOT BRONTE • <i>Profesor</i>	525

En Bronte
AGNES GREJ

Prevela Branislava Maoduš

PAROHIJSKI DOM

Sve prave pripovesti sadrže pouku, premda je to blago u nekima teško pronaći, a kada se i pronađe, prisutno je u toliko beznačajnoj meri da sparušena srž jedva da je vredna truda uloženog u razbijanje ljuske. Nisam kadra da procenim da li će ovo biti slučaj i sa mojom pripovesti. Ponekad mislim da bi se ona mogla pokazati korisnom za neke i zabavnom za druge; ali neka svet sam za sebe prosudi. Zaštićena svojom anonimnošću, i minulim godinama, i ponekim izmišljenim imenom, ja ne strepim osmeliti se, i iskreno ću javnosti izložiti ono što ne bih otkrila ni intimnom prijatelju.

Moj otac je bio svešteno lice sa severa Engleske, koga su zasluženo poštovali svi koji su ga poznavali; i on je, u svojoj mladosti, živeo sasvim udobno od nevelike naknade za obavljanje sveštene dužnosti i prihoda od ušuškane malog vlastitog poseda. Moja majka je, a ona se udala protivno željama svojih prijatelja, bila vlastelinova kći i žena živog duha. Uzalud su joj predočavali da će, postane li supruga siromašnog paroha, morati da se odrekne kočija i sobarice i sve raskoši i lagodnosti izobilja; koje je ona smatrala za tek nešto manje od pukih nužnosti života. Kočija i sobarica bile su izvanredne pogodnosti, ali nebesima hvala, imala je ona noge da je nose, i ruke da se sama posluži. Nisu otmena kuća i prostran posed bili za preziranje; ali ona bi pre živela u kolibi sa Ričardom Grejom nego u palati sa ma kojim drugim čovekom.

Videvši da je svako ubeđivanje uzaludno, njen otac je, naposletku, rekao zaljubljenom paru da se mogu venčati ako je takva njihova volja; ali da će time njegova kćerka izgubiti pravo na i najmanji delić bogatstva. Očekivao je da će ovo ohladiti ljubavni žar kod oboje; ali prevario se. Moj otac je suviše dobro poznao izvanredne kvalitet moje majke da ne uvidi da je ona dragoceno blago sama po sebi; i ako bi bila rada pristati da ukrasi njegovo skromno ognjište, on će je drage volje uzeti pod ma kakvim uslovima; a ona je, opet, bila voljna da radije svojim rukama radi nego da se odvoji od čoveka kog je volela, kog je bila rada da usreći i s kojim se već sjedinila u duši i srcu. I tako je njeno bogatstvo dopunilo kesu njene mudrije sestre, koja se udala za nekog bogatog vlasnika poseda u Indiji; a ona se, na čuđenje i žaljenje svojih prijatelja, zakopala u neuglednoj kući seoskog paroha u -- brdima. A ipak mi

se čini da ne biste, uprkos svemu ovome i uprkos živom duhu moje majke i ćudima mog oca, pronašli srećniji par, pa makar uzduž i popreko pretražili čitavu Englesku.

Od šestoro dece, samo smo moja sestra Meri i ja preživele opasnosti ranog detinjstva. Mene su, kako sam bila pet-šest godina mlađa, uvek smatrali *detetom* i ljubimicom čitave porodice: svi su se, i otac i majka i sestra, trudili da me razmaze – ali nisu me razmazili budalastim udovoljavanjem i naučili me da budem jogunasta i neobuzdana, već beskrajnom dobrotom, zbog koje sam postala suviše bespomoćna i nesamostalna – nesposobna da se nosim s brigama i životnim previranjima.

Meri i ja smo odgojene u najstrožoj osami. Moja majka je, kako je bila izvanredno obrazovana i načitana, i kako je volela da ne sedi zaludna, preuzela na sebe naše obrazovanje u svemu osim u latinskom – otac se obavezao da nas njemu uči – pa nikada nismo išle u školu; a kako u susedstvu nije bilo šireg društva, sa svetom smo opštiti samo na ponekoj svečanoj čajanki s viđenijim zemljoradnicima i trgovcima iz kraja (da ne bismo bili žigosani kao suviše gordi da bi se zbližavali sa susedima), kao i prilikom godišnje posete očevim roditeljima, gde smo viđali samo njega, našu srdačnu baku, neudatu tetku i dve-tri postarije dame i gospodina. Ponekad nas je majka zabavljala pričama i anegdotama iz svojih mlađih dana, koje su, premda su nas silno zabavljale, često – bar *u meni* – budile potajnu želju da vidim više sveta.

Mislila sam kako mora da je bila veoma srećna: no činilo se da ona ne žali za prošlim danima. Moj otac je, međutim, kako njegova narav nije po prirodi bila ni mirna ni vedra, često bezrazložno mučio sebe razmišljajući o žrtvama koje je njegova mila supruga zbog njega podnela; i opterećivao se u beskraj po glavi prevrćući planove za uvećanje svog malog imetka, nas i nje radi. Uzalud ga je moja majka uveravala da je zadovoljna; i da bismo svi imali i više nego dovoljno, i sada i u budućnosti, samo kada bi on odvojio malo u stranu za decu: ali štedljivost mome ocu nije bila jača strana. Nije zapadao u dugove (barem se moja majka trudila da do toga ne dođe), ali novac je, kada ga je imao, morao trošiti: voleo je da mu kuća bude udobna, a supruga i kćerke lepo odevene i negovane; a i bio je velikodušne naravi i voleo je da daje siromašnima, u skladu sa svojim mogućnostima; ali i preko njih, kako bi neki mogli da pomisle.

Naposletku mu je, međutim, jedan ljubazni prijatelj predočio način da udvostruči svoj imetak jednim potezom; i da ga nakon toga poveća na neizrecivu sumu. Ovaj prijatelj bio je trgovac, čovek preduzimljivog duha i nesumnjivog dara, kog je ponekad u trgovačkim poduhvatima ograničavao nedostatak kapitala; ali on je velikodušno ponudio mom ocu deo profita ako mu on dâ onoliko koliko može da odvoji; i smatrao je da može da garantuje da će mu svaka suma koju odluči da mu poveri doneti stoprocentnu zaradu. I tako je moj otac žurno prodao svoju malu očevinu i čitavu sumu predao u ruke srdačnog trgovca, koji je zatim s jednakom hitnjom utovarao robu na brod i spremio se za putovanje.

Moj otac je bio ushićen – svi smo bili ushićeni – izgledima za vedriju budućnost. Istina, zasad smo bili prinuđeni da se oslanjamo na oskudni prihod od njegovog položaja; no činilo se da moj otac smatra da oprez i ograničenje troškova nisu nužni; i tako smo, uz otvoren račun kod gospodina Džeksone, i još jedan kod Smita i treći kod Hobsona, živeli čak i lagodnije nego pre: mada ga je majka uveravala da bi mudrije bilo živeti u granicama naših prihoda, jer su nam, naposljetku, izgledi za sticanje bogatstva bili sasvim nesigurni; i da on, ako bi njoj poverio upravljanje novcem, oskudicu osetio ne bi: ali ovoga puta se nije dao urazumiti.

Kolike smo samo srećne sate Meri i ja provele pored vatre s ručnim radom u rukama, ili na vresom prekrivenim brdima, ili u dokolici pod žalosnom brezom (jedinim pravim drvetom u našem vrtu) i jedna drugoj ili našim roditeljima pričale o budućoj sreći, o onome što ćemo raditi, videti ili posedovati, a da naša prijatna planiranja nisu imala čvršćeg osnova od nade u priliv bogatstva od uspešnih poslovnih poduhvata uvaženog trgovca. Naš otac je bio gotovo jednako obuzet ovim maštanjima kao i mi, ali on se prikazivao kao da to ne misli u tolikoj meri ozbiljno: svoja najblistavija nadanja i optimistična očekivanja izražavao je pošalicama i razigranim doskočicama, koje su mi se činile nadasve oštroumne i prijatne. Majka se radosno smejala što ga vidi tako srećnog i punog nade: ali je ipak strepela da se on suviše u taj poduhvat uzda; i jednom sam je, dok je izlazila iz sobe, čula da šapuće: „Daj bože da se ne razočara! Ne znam kako bi to podneo!“

Međutim, razočarao se, i to gorko. Sve nas je poput udara groma pogodila vest da je brod na kom se nalazilo naše bogatstvo doživeo brodolom i potonuo na dno mora sa svim zalihama, nekoliko članova posade i samim onim zlosrećnim trgovcem. Žalila sam za njim. Žalila sam zbog rušenja naših kula u vazduhu: ali sam se, zahvaljujući prilagodljivosti mladosti, uskoro oporavila od udarca.

I premda je bogatstvo imalo svojih draži, neiskusna devojka poput mene u siromaštvu nije videla nikakve užase. I odista, istini za volju, izvesno ushićenje videla sam i u zapadanju u teške prilike i nuždi da se oslanjam na sopstvene snage. Samo sam želela da tata, mama i Meri dele moje mišljenje jer bismo tada, umesto da jadikujemo zbog tragedija iz prošlosti, mogli veselo da se bacimo na posao i ispravimo ih: i što su veće neprilike, i teža trenutna nemaština, to bi veće bilo naše veselje što smo podneli ovo potonje, i bodrost što smo se uhvatili u koštac s onim prvim.

Meri nije jadikovala, ali većito se turobno u mislima bavila ovom nesrećom i obuzelo ju je takvo stanje malodušnosti da su svi moji napori da je iz nje trgnem bili uzaludni. Nikako je nisam mogla navesti da stvar posmatra s vedrije strane, kako sam ja to činila: a mene je obuzela takva bojazan da će mi se pripisati detinja površnost ili budalasta neosetljivost da sam, oprezno, većinu svojih blistavih ideja i utešnih poimanja zadržala za sebe; dobrota svesna da ih neće razumeti.

Majka je mislila samo kako da uteši oca, otplati dugove i ograniči naše troškove svim dostupnim sredstvima; ali mog oca je tragedija sasvim porazila: pod ovim udarcem potonuli su i njegovo zdravlje, snaga i duh i on ih više nikada nije u celosti povratio. Uzalud je majka nastojala da ga oraspoloži pozivajući se na njegovu pobožnost, odvažnost i ljubav prema njoj i nama. Upravo ga je ta ljubav najviše i mučila: radi nas je on tako žarko žudeo da poveća svoje bogatstvo – korist po nas davala je vedrinu njegovim nadama i gorčinu njegovom sadašnjem jadu. Sada ga je izjedalo kajanje što se oglušio o majčine savete; koji bi ga barem poštedeli dodatnog tereta duga – isprazno je zamerao sebi što ju je iz lagodnosti i raskoši njenog nekadašnjeg položaja i dostojanstvenog života doveo da se, zajedno s njim, mukotrpnim radom probija kroz brige i muke siromaštva. Dušu mu je izjedalo i mučilo što se na njegove oči ta izuzetna uglađena žena, kojoj su se nekada mnogi udvarali i divili, pretvorila u domaćicu ruku većito punih kućnih poslova i glave preokupirane nastojanjima da štedljivo vodi domaćinstvo. I on je svu tu spremnost s kojom je obavljala ove dužnost, vedrinu s kojom je podnosila ove preokrete sudbine i dobrotu zbog koje se suzdržavala da i najmanju krivicu svali na njega, dosetljivo iskretao mučeci sebe i dodatno sebi pogoršavajući patnje. I tako je um podrivao telo i naškodio njegovim nervima, a oni su opet uvećali njegove duševne patnje dok naposljetku njegovo zdravlje, po sili akcije i reakcije, nije ozbiljno oslabilo; niko od nas nije mogao da ga uveri da naš položaj nije ni upola tako sumoran i tako potpuno beznadežan kako ga je predstavljala njegova nezdrava uobrazilja.

Prodane su korisne lake i otvorene kočije zajedno sa stamenim i lepo uhranjenim konjićem – ljubimcem porodice, koga smo bili čvrsto rešili da ostavimo da ostatak svojih dana provede u miru u našoj štali; štalu smo iznajmili, kao i malo spremište za kočije; otpustili smo štalskog momka i najbolju (a time i najskuplju) služavku. Odeću smo krpili, okretali i prepravljali do krajnjih granica pristojnosti; obroke smo, a oni su uvek bili jednostavni, sada pojednostavili preko svake mere – izuzev očevih najmilijih jela; ugalj i sveće smo pažljivo čuvali – umesto dve sveće, koristili smo jednu, a i nju nadasve štedljivo; i ugalj smo obazrivo koristili u polupraznom ognjištu, a pogotovo kada je otac odlazio da obavi parohijske dužnosti, ili kada bi ga bolest prikovala za postelju – tada smo stopala oslanjali na ogradu ognjišta, strugali i sakupljali u hrpu žar koji se gasio i povremeno ga zasipali ugljenom prašinom i krhotinama uglja, tek toliko da ne zgasne sasvim. S vremenom su se tepisi u kući pohabali pa smo i njih krpili i prepravljali, čak i više nego odeću. Da bismo uštedeli na baštovanu, Meri i ja smo na sebe preuzele uređenje vrta; a sve kućne poslove i pripremu obroka koje jedna služavka sama nije mogla obavljati, obavljale su majka i sestra, uz moju povremenu pomoć: ali moj je doprinos bio neznatan jer sam, premda u svojim očima odrasla žena, u njihovima još bila dete, a moja majka, kao i svaka marljiva i sposobna žena, nije bila blagoslovena naročito marljivim kćerkama: a kako

je sama bila nadasve oštroumna i vredna, nikada nije podlegla kušnji da svoje obaveze poveri drugome, već je, naprotiv, bila spremna da dela i misli za druge koliko i za sebe; i ma kakav posao da je bio pred njom, sklona je bila misliti da niko to ne bi mogao uraditi bolje od nje: i stoga sam, kad god sam joj nudila pomoć, u odgovor dobijala: „Ne, ljubavi, ne možeš nikako – ništa ti ovde ne možeš da uradiš. Idi po-mozi sestri, privoli je da izađe s tobom da prošeta, reci joj da ne sme toliko da sedi i da vazda boravi u kući, nije ni čudo što je slaba i klonula duhom.“

„Meri, mama kaže da ti pomognem ili te privolim da izađeš da prošetáš sa mnom; kaže da nije čudo što si slaba i klonula duhom kada vazda sediš u kući.“

„Ne možeš ti meni pomoći, Agnes; i ne mogu izaći s tobom, suviše posla imam.“

„Onda mi dozvoli da ti pomognem.“

„Ne možeš, zaista, drago dete. Idi vežbaj muziku, ili se igrajs s mačetom.“

Večito je bilo odeće za krpjenje i šivenje; ali mene nisu naučile da skrojim ni jedan jedini komad odeće i malo sam šta, čak i u tom pogledu, bila kadra da uradim, osim možda prost porub ili običan šav, jer su obe tvrdile da im je daleko lakše da same obave posao nego da sve za mene pripremaju; a i milije im je bilo da me vide da proširujem svoje znanje, ili se zabavljam – biće vremena da sedim pognuta nad ručnim radom kada budem ozbiljna žena, kada moje najmilije mače izraste u zrelu mačku. Te tako, uzev ovo u obzir, moja zaludnost i nije, mada nisam bila mnogo korisnija od mačeta, bila sasvim bez opravdanja.

Nikada majku, kroz sve nedaće koje su nas zadesile, nisam čula da se žali na osku-dicu. Kada je leto počelo da se bliži, ona reče Meri i meni: „Kako bi samo poželjno bilo da tata provede nekoliko nedelja u nekom banjskom odmaralištu. Sigurna sam da bi morski vazduh i promena sredine bili od neprocenjive koristi po njegovo zdra-vlje. A opet, vidite, nemamo novca“, dodala je i uzdahnula. Obe bismo neizmerno volele da je tako moglo biti i nadasve smo žalile što nije. „Ah, dobro sad!“ rekla je. „Ne вреди žaliti se. Možda bi se ipak nešto moglo učiniti. Meri, ti tako lepo crtaš. Da li bi volela da napraviš još nekoliko crteža u svom najboljem stilu i daš da ih urame, zajedno s onim akvarelima koje si već nacrtala, pa da pokušaš da ih prodaš nekom slobodoumnom trgovcu slikama koji ima pameti da prepozna njihov kvalitet?“

„Rado, mama, ako misliš da se mogu prodati i da nešto vrede.“

„Pa вреди pokušati, mila moja: ti obezbedi crteže, a ja ću nastojati da pronađem kupca.“

„Volela bih da i ja mogu nešto da uradim“, rekla sam.

„Ti, Agnes! Pa, ko zna? I ti lepo crtaš: ako odabereš neki jednostavan motiv, usu-dila bih se reći da ćeš stvoriti nešto što ćemo biti ponosni da izložimo.“

„Ali, mama, ja na umu imam drugi plan i dugo se već njime bavim, samo nisam bila rada da ga spominjem.“

„Odista! Molim te, kaži šta.“

„Želela bih da budem guvernanta.“

Majka je ispustila krik iznenađenja i nasmejala se. Sestra je zapanjeno ispustila ručni rad i povikala: „Ti da budeš guvernanta, Agnes! Ma kakva su ti to maštanja?“

„Pa! Ne vidim u tome ništa tako naročito neobično. Ne pretvaram se da sam kadra podučavati velike devojčice; ali zasigurno sam kadra da podučavam male: i silno bih to volela jer mnogo volim decu. Dozvoli mi, mama!“

„Ali, ljubavi, nisi naučila ni o sebi da vodiš računa: a mnogo je veća veština procenjivanja i mnogo je više iskustva potrebno da bi se vladalo mlađom decom nego starijom.“

„Ali, mama, ja sam prešla osamnaestu i sasvim sam kadra da se staram o sebi, a i o drugima. Ti ne vidiš ni polovinu mudrosti i razboritosti koje posedujem jer nikada nisam bila stavljena na probu.“

„Pomisli samo“, rekla je Meri, „šta bi radila u kući punoj neznanaca bez mene ili mame da govorimo u tvoje ime i zastupamo tvoje interese – gde bi morala da se, osim o samoj sebi, još staraš i za bandu dečurljije; a ne bi imala kome ni za savet da se obratiš? Ne bi umela ni odeću da im izabereš.“

„Misliš da nemam svoje mišljenje zato uvek radim ono što mi ti naložiš: ali proverite me – to je sve što tražim – i videćete šta umem.“

U tom trenutku je ušao otac pa smo mu objasnili predmet naše rasprave.

„Molim, moja mala Agnes da postane guvernanta!“, povikao je pa se, uprkos svojoj malodušnosti, nasmejao ovoj pomisli.

„Da, tata, i nemoj ništa protiv toga reći. Silno bih to volela i uverena sam da bih se izvršno u tome snašla.“

„Ali, mila, mi ne možemo bez tebe.“ U oku mu je zasjala suza kada je dodao: „Ne, ne! I pored nevolje koja nas je zadesila, uveren sam da još nismo toliko duboko potonuli.“

„O, ne!“, povikala je majka. „Nikakve nužde za tim nema: to je samo njen kapric! Moraš zauzdati jezik, nevaljalo dete, ti možda jesi spremna da napustiš nas, ali dobro znaš da mi još nismo spremni da se rastanemo od tebe!“

Ovim me je ućutkala za taj dan i mnoge dane posle toga; ali ja se nisam u potpunosti odrekla ove drage mi zamisli. Meri je izvadila pribor za crtanje i marljivo se dala na posao. I ja sam izvadila svoj, ali u mislima sam se bavila drugim stvarima. Kako bi divno bilo postati guvernanta! Otići u svet; kročiti u novi život; raditi za sebe; koristiti nekorišćene talente, isprobati neotkrivene moći; izdržavati samu sebe i još zaraditi pride da utešim i pomognem oca, majku i sestru, a ne samo da ih oslobodim obaveze da meni obezbede hranu i odeću; da pokažem tati šta ume njegova mala Agnes; da uverim mamu i Meri da nisam onako bespomoćna i nepromišljena kako to one misle. A kako je čarobno kada vam na staranje i obrazovanje povere decu! Osećala sam da sam, ma šta drugi govorili, sasvim dorašla zadatku: jasno sećanje na

moje detinjstvo biće sigurniji vodič od pouka najzrelijeg savetnika. Trebalo je samo da se setim sebe u godinama svojim malih učenika i odmah ću, istog časa, znati kako da zadobijem njihovo poverenje i naklonost: kako da probudim pokajanje kod grešnih; kako da obodrim bojažljive i utešim žalosne; kako da vrlinu predstavim kao dostupnu, pouku kao poželjnu, a veru kao lepu i razumljivu.

– Kakav predivan zadatak!

Naučiti mladu ideju kako da pusti koren!

Negovati nežne mladice i iz dana u dan gledati kako se njihovu pupoljci otvaraju!

Pod pritiskom ovalikih podsticaja, rešila sam da istrajem; premda me je strah da ću majku razočarati, ili ocu zadati bol, narednih nekoliko dana sprečavao da ponovo pokrenem ovu temu. Naposljetku sam, ponovo, spomenula ovo majci kada smo ostale nasamo; i uz izvesne poteškoće, uspjela da je privolim da se obaveže da će mi pomoći u mojim nastojanjima. A nakon što sam i od oca izvukla nevoljno odobrenje, moja mila i dobra majka je, premda je Meri i dalje s neodobravanjem uzdisala, počela da mi traži nameštenje. Pisala je očevim rođacima i čitala oglase u novinama – sa svojom porodicom je odavno prekinula svaku vezu: povremena zvanična razmena ponekog pisma bio je njen jedini kontakt s njima nakon što se udala, i ona im se nikada, ni pod kojim uslovima, ne bi obratila ovakvim povodom. Ali toliko je duga i toliko potpuna bila izolovanost mojih roditelja od sveta da je prošlo mnogo nedelja pre nego što su uspjeli da mi obezbede povoljno nameštenje. Najzad je, na moju veliku radost, dogovoreno da preuzmem na sebe brigu o mladoj porodici izvesne gospođe Blumfeld; koju je moja srdačna i smerna tetka Grej poznavala u mladosti, i za koju je tvrdila da je veoma mila žena. Njen suprug je bio penzionisani trgovac, koji je stekao lep imetak, ali koga nisu uspjeli da privole da učiteljici svoje dece da platu veću od dvadeset pet funti. Ja sam, međutim, rado prihvatila ovo nameštenje umesto da ga odbijem – što su moji roditelji bili skloni smatrati za bolje rešenje.

Ali imala sam još nekoliko nedelja na raspolaganju za pripreme. Kako su mi se zamorne te nedelje činile! Ali bile su uglavnom srećne – pune blistavih nadanja i žarkih očekivanja. S kakvim sam neobičnim zadovoljstvom učestvovala u šivenju moje odeće i pakovanju kofera! Međutim, u ovom potonjem, sa zadovoljstvom se mešala i gorčina; a kada je posao svršen – kada je sve bilo spremno za moj sutrašnji polazak, i kada se približila poslednja noć kod kuće – iznenadna patnja mi je, činilo se, ispunila srce. Moja mila porodica izgledala je tako tužno, i tako su mi se toplo obraćali da mi je bilo teško da zadržim suze da ne poteku: ali ja sam i pored toga glumila da sam radosna. Otišla sam u poslednje pešačenje po vresištu s Meri, poslednji put prošetala vrtom i oko kuće; poslednji put sam, zajedno s njom, nahranila golubove – lepa stvorenja koja smo pripitomile i naučile da nam jedu iz ruke: pomilovala sam im, u znak oprostaja, svilena leđa dok su mi sedeli u krilu. Nežno sam poljubila moje miljenike, par snežnobelih lepezana; odsvirala sam poslednju melodiju na starom

poznatom klaviru i tati opevala poslednju pesmu; ne zaista poslednju, nadala sam se, ali poslednju za, činilo mi se, mnogo vremena. I možda ću, kada sve ovo budem ponovo radila, ja u srcu nositi sasvim drugačija osećanja: možda će se prilike izmeniti i možda ova kuće više nikada neće biti moj stalni dom. Moja mala prijateljica, mačence, svakako će se promeniti: već je rasla u lepu mačku; a kada se vratim, čak i u brzu posetu o Božiću, ona će najverovatnije već zaboraviti i svoju drugaricu i naše vesele nestašluke. Poslednji put sam se veselo s njom poigrala; a kada sam joj pomilovala svetlo krzno, dok je predući tonula u san na mom krilu, osetila sam tugu koju nisam mogla lako da prikrijem. A srce mi je, kada je došlo vreme za počinak i kada sam se s Meri povukla u našu tihu spavaću sobu, u kojoj su moje fioke i moja polovina police za knjige već bile ispražnjene – i u kojoj će od sada ona morati da spava sama, „u turobnoj samoći“, kako se sama izrazila – potonulo još više. Učinilo mi se da sam bila sebična i nepravična što sam istrajavala u svojoj nameri da je napustim; a kada sam još jednom klekla pored naše male postelje, vatrenije nego ikada molila sam blagoslov za nju i moje roditelje. Da sakrijem osećanja, zagnjurila sam lice u ruke i odmah ih okupala suzama. Opazila sam, kada sam ustala, da je i ona plakala: ali nijedna nije progovorila; i u tišini smo legle na počinak, polako se primakavši jedna drugoj, svesne da ćemo se uskoro rastati.

Ali jutro je donelo obnovu nade i vedrine. Trebalo je da krenem rano; da bi prevoz (čeze iznajmljene od gospodina Smita, suknara, bakalina i prodavca čaja u varoši) mogao da se vrati istog dana. Ustala sam, umila se, obukla, žurno doručkovala, toplim zagrljajem se oprostila od oca, majke i sestre, poljubila mačku – što je načisto sablaznilo Sali, služavku – rukovala se s njom, pa sela u čeze, navukla veo preko lica i tek tada briznula u plač. Čeze su krenule; osvrnula sam se, moje mile majka i sestra još su stajale na vratima, gledale za mnom i mahale mi. Uzvratila sam im pozdrav i od srca se pomolila Gospodu da ih blagoslovi: spustili smo se niz brdo i ja ih više nisam mogla videti.

„Ladno je ovo jutro, gospojice Agnes“, primetio je Smit, „i mrklo, al' dopetljaćemo vas kud ste krenuli pre neg što udari jaka kiša.“

„Da, nadam se“, odgovorila sam što sam smirenije mogla.

„Nadošla je i sinoćke i dobro poprskala.“

„Jeste.“

„Ali ovaj ladan vetar će da je rastera.“

„Možda.“

Ovde se naš razgovor završio. Prešli smo dolinu i počeli da se penjemo naspranim brdom. Dok smo se s mukom uspinjali, još jednom sam se osvrnula; ugledala sam varoški toranj i iza njega stari sivi parohijski dom, okupan iskošenim sunčevim zrakom – bio je to bolešljiv zrak sunca, ali varoš i okolna brda prekrila je sumorna senka i ja sam pozdravila ovaj zalutali zrak kao povoljan znak po moj dom. Sklopljenih

ruku, žarko sam molila za blagoslov za njegove stanare i žurno se okrenula; jer videla sam kako se sunce povlači; i pazila sam da se više ne osvrćem, da ne vidim kako i njega prekriva mračna senka kao i ostatak predela.

2

PRVE LEKCIJE IZ UMETNOSTI PODUČAVANJA

Kako smo odmicali, ja sam ponovo živnula duhom i sa zadovoljstvom se posvetila razmišljanjima o novom životu koji sam započinjala. I premda tek što je prošla polovina septembra, teški oblaci i snažan severoistočni vetar urotili su se da dan učine preko svake mere hladnim i turobnim; i putovanje se otešlo, jer su, kako je Smit primetio, putevi bili teški; a i njegov konj je bio težak: mileo je uz brda i puzio pri silasku, a pristajao je da zatrese bokove u kasu samo kad bi put bio prav kao strela ili kada bi naišao na tek neznatnu padinu, što je retko bio slučaj u ovom brdovitom predelu; pa smo na odredište stigli tek oko jedan. No, mene je hrabrost izdala kada smo prošlo kroz visoku gvozdenu kapiju i meko prešli na gladak i točkovima dobro ugažen široki kolski put, oivičen s obe strane zelenim travnjakom, po kom je u pravilnim razmacima bilo zasađeno mlado drveće, i prišli novoizgrađenoj, ali impozantnoj velvudskoj gospodskoj kući, koja se izdizala iznad pečurkastih krošnji topolika, pa sam poželela da je ona udaljena još milju-dve. Po prvi put u životu moram da stojim sama; sada nije bilo nazad. Moram ući u tu kuću i predstaviti se, meni nepoznatim, njenim stanarima. Ali kako to da uradim? Istina, bila sam blizu devetnaeste, ali dobro sam znala da su, zbog mog povučenog života, zaštite i pažnje kojom su me majka i sestra obasipale, mnoge devojke od petnaest leta, pa čak i mlađe, bile obdarenije od mene ženstvenim govorom, kao i većom lakoćom ophođenja i većom pribranošću. Ali ako je gospođa Blumfild srdačna i topla žena, mogla bih se, ipak, sasvim lepo snaći; i sa decom bi uskoro trebalo, razume se, da se lagodno osećam – a s gospodinom Blumfildom, nadala sam se, neću imati mnogo dodira.

„Budi smirena, budi smirena, ma šta da se desi“, govorila sam sebi i odista sam se toliko dobro pridržavala svoje odluke i toliko sam bila zaokupljena umirivanjem svojih nerava i prigušivanja buntovnog treptaja srca da sam, kada su me uveli u predvorje i izveli pred gospođu Blumfild, gotovo zaboravila da joj odgovorim na učtivi pozdrav; a kasnije sam shvatila da sam i ono malo što sam rekla izgovorila kao da sam na pragu smrti ili delimično usnula. I damino držanje bilo je donekle hladno, otkrila sam kada sam imala vremena da o njemu razmislim. Bila je visoka i suva žena, dostojanstvena držanja, guste crne kose, hladnih sivih očiju i veoma bolešljive žute puti.

Ipak, s primerenom učtivošću pokazala mi je svoju spavaću sobu i ostavila me da se osvežim nakon puta. Ostala sam donekle užasnuta svojim izgledom kad sam se pogledala u ogledalo: ruke su mi bile otekle i crvene od hladnog vetra, kosa mi se raspela i zamrsila, a lice poprimilo bledoljubičastu boju: i još mi je kragna bila užasno izgužvana, haljina isprskana blatom, a noge u čvrstim novim čizmama; no kako mi još nisu doneli kofere u sobu, pomoći nije bilo. Zato sam zagladila kosu najbolje što sam umela, nekoliko puta snažno zategla tvrdoglavu kragnu i teškim korakom spustila se niz dva niza stepenica, sve vreme filozofski o svemu razmišljajući; i uz izvesne poteškoće, pronašla put do sobe u kojoj me je gospođa Blumfild čekala.

Uvela me je u trpezariju, gde je bio poslužen ručak za porodicu. Preda me spustiše juneći odrezak i već hladan krompir; a ona je, dok sam jela, sela preko puta mene, posmatrajući me (mislila sam) i trudeći se da održi nešto nalik na razgovor – koji se uglavnom sastojao od sleda banalnih opaski izraženih s ledenom formalnošću: ali ovo je možda više bila moja nego njena krivica, jer ja zaista *nisam mogla* da učestvujem u razgovoru. Meni je svu pažnju, zapravo, zaokupio obrok preda mnom: i nije to bilo zbog izgladnelosti, već od muka koje su mi zadavali žilavi juneći odrezak i utrnule ruke, gotovo oduzete od petočasovne izloženosti oštrom vetru. Rado bih pojela samo krompir i ostavila meso, ali kako mi se na tanjiru nalazio povelik komad, nisam mogla da se pokažem neučtiva i ostavim ga; i tako sam najzad, nakon brojnih trapavih i neuspešnih pokušaja da ga isečem nožem, ili iskidam viljuškom, ili rasparčam nožem i viljuškom istovremeno, sve vreme svesna da strašna gospodarica kuće pažljivo posmatra ovu moju rabotu, očajnički zgrabila nož i viljušku stegnutom pesnicom, kao dvogodišnje dete, i bacila se na posao s ono malo snage što mi je preostalo. Ali ovo je zahtevalo izvesno opravdanje – slabašno pokušavši da se nasmejem, rekla sam: „Ruke su mi toliko utrnule od hladnoće da jedva da sam kadra da rukujem viljuškom i nožem.“

„Verujem da vam se obrok ohladio“, odgovorila je nepromenjenom hladnom ozbiljnošću, koja me nije nimalo utešila.

Kada se obed okončao, ponovo me je uvela u dnevnu sobu pa pozvonila i poslala po decu.

„Videćete da nisu daleko uznapredovali što se tiče obrazovnih postignuća“, rekla je, „jer nisam imala vremena da se sama pozabavim njihovim obrazovanjem, a sve do sada smo bili uverenja da su suviše mali za guvernantu; ali držim da su pronicljivi i da su vrlo radi da uče, naročito dečak; od njega, moje je mišljenje, boljeg nema – velikodušan je i plemenita duha, dete koje bi trebalo voditi, nikako prisiljavati, i poseban je jer uvek kazuje istinu. Čini mi se da on prosto prezire obmanu (ovo je bila dobra vest). Njegovu sestru Meri En moraćete da pazite“, nastavila je, „ali je, sve uzev u obzir, ona veoma dobra devojčica; premda bih želela da što je manje moguće boravi u dečjoj sobi, jer joj je sada gotovo šest godina, i dadilje bi mogle da joj usade

loše navike. Naložila sam da njen krevetić stave u vašu sobu i bićete ljubazni da preuzmete na sebe da je kupate, oblačite i starate se o njenoj odeći, nema potrebe da se služavka iz dečje sobe dalje bavi njome.“

Odgovorila sam da sam sasvim voljna da preuzmem na sebe ove dužnosti; i baš u tom trenutku u sobu su ušli moji mali učenici s dvema mlađim sestrama. Gospodar Tom Blumfild bio je stasit sedmogodišnji dečak, donekle žilave građe, svetle kose, plavih očiju, malog prćastog nosa i svetle puti. Meri En je takođe bila visoka, donekle tamnije puti, kao u majke, ali s okruglim punim licem i rumenim obrazima. Druga sestra bila je Fani, veoma lepa devojčica; gospođa Blumfild me je uverila da je ona nadasve nežno dete i da joj je potreban podsticaj: još ništa nije naučila, ali za nekoliko dana će napuniti četiri godine i onda će moći da počne da uči slova i pređe u učionicu. Preostalo dete bila je Harijet, pomalo široko, debeljuškasto, veselo i razigrano detence, koje jedva da je imalo dve godine, a za kojom sam žudela više nego za ostalim – ali za nju nisam ja bila zadužena.

Razgovarala sam sa svojim malim učenicima što sam bolje umela i trudila se da budem prijatna; ali strepim da u tome nisam imala mnogo uspeha jer me je prisustvo njihove majke na neprijatan način sputavalo. Međutim, oni nisu bili ni najmanje snebivljivi. Ođavali su utisak odvažne i živahne dece i ja sam se nadala da ću se uskoro sprijateljiti s njima – pogotovo s dečakom o kome sam čula tako povoljan izveštaj od majke. Sa žaljenjem sam kod Meri En primetila donekle izveštačen i budalast smešak i žudnju za pažnjom. Ipak, njen brat je svu moju pažnju prisvojio za sebe; stajao je prav kao strela između mene i vatre, ruku sklopljenih na leđima, i držao govor kao propovednik, povremeno prekidajući svoju besedu da oštro ukori sestre kada bi suviše podigle glas.

„O, Tome, kako si divan!“ uzviknula je njegova majka. „Dođi i poljubi milu majku; a zatim budi dobar pa pokaži gospođici Grej vašu učionicu i vaše lepe nove knjige.“

„Neću tebe poljubiti, mama; ali *hoću* gospođicu Grej odvesti, pokazati joj moju učionicu i moje nove knjige.“

„I *moju* učionicu i *moje* nove knjige, Tome“, rekla je Meri En. „Nije to samo tvoje!“

„Moje je!“ odgovorio je odlučno. „Dođite, gospođice Grej, dozvolite da vas ispratim.“

Nakon obilaska učionice i pregledanja knjiga, praćenih svađama između brata i sestre, koje sam se svim silama trudila da stišam i umirim, Meri En mi je donela svoju lutku i vrlo rečito se dala u opisivanje njene lepe odeće, postelje, komode i druge dodatne opreme; ali Tom joj je rekao da se stiša kako bi gospođica Grej mogla da vidi njegovog konjića na ljuljanje, koga je, nadasve važno, dovukao iz jednog ugla na sredinu sobe, glasno me dozivajući da mu priđem. A zatim je, naredivši sestri da drži uzde, uzjahao i naterao me da deset minuta stojim i posmatram kako odvažno i odlučno koristi bič i mamuze. Međutim, ja sam se u međuvremenu s Meri

En divila lepoj lutki i svim njenim stvarima, a zatim rekla gospodararu Tomu da je vrhunski jahač, ali da se nadam da neće u tolikoj meri koristiti bič i mamuze kada bude jahao pravog konjića.

„O, ali hoću!“ rekao je navalivši s udvostručenom žestinom. „Seći ću ga kao dim! Eh! Duše mi! Bogami će morati da se znoji!“

Ovo je već bilo veoma strašno; ali nadala sam se da ću s vremenom uspeti da ovo ispravim.

„A sada stavite šešir i ogrnite šal“, rekao je mali junak, „da vam pokažem i moj vrt.“

„I moj!“ rekla je Meri En.

Tom je preteći podigao pesnicu; ona je ispustila prodoran krik pa se sakrila iza mene i isplazila mu se.

„Tome, pobogu, ne biste valjda udarili sestru! Nadam se da vas nikada neću videti da to radite.“

„Hoćete, ponekad, prinuđen sam da je povremeno udarim, kako bih je doveo u red.“

„Ali nije vaš zadatak da je dovodite u red, znate, to je...“

„Pa, idite sada i stavite šešir.“

„Ne znam, veoma je oblačno i hladno, i čini mi se da kiša samo što nije; i znate, dug sam put prevalila.“

„Nije važno, morate poći; neću trpeti izgovore!“ odgovorio je nadmeni mali gospodin. A kako je ovo bio prvi dan našeg poznanstva, pomislila sam da bih baš mogla i da mu udovoljim. Bilo je suviše hladno za Meri En pa je ona ostala s mamom, na veliko olakšanje njenog brata, koji je želeo moju nepodeljenu pažnju.

Vrt je bio prostran i s ukusom osmišljen; pored nekoliko izvanrednih georgina, u vrtu je još cvetalo i drugo lepo cveće: ali moj pratilac mi nije dao vremena da ga pažljivije pogledam: morala sam poći za njim, preko vlažne trave, do udaljenog ograđenog ugla, najvažnijeg dela poseda, jer se tu nalazio *njegov vrt*. Sačinjavale su ga dve kružne leje, u kojima je raslo mnoštvo biljaka. U jednoj je raslo lepo malo ružino drvo. Zastala sam da se divim lepim cvetovima.

„O, ostavite sad to!“ rekao je prezrivo. „To je samo sestrin vrt; a pogledajte, evo moga!“

Nakon što sam pogledala svaki cvet, i saslušala traktat o svakoj biljci, dozvolio mi je da se udaljim; ali je najpre, uz mnogo pompe, ubrao cvet jagorčevine i pružio mi ga kao da mi ukazuje neizmernu milost. Primitila sam, na travi u njegovom vrtu, napravu od štapića i kukuruza i pitala ga šta je to.

„Zamka za ptice.“

„Zašto ih lovite?“

„Tata kaže da su štetočine.“

„A šta radite s njima kada ih uhvatite?“